

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
в.о. завідувача кафедри
к е. н., доцент Уханова І.О.

“ ____ ” _____ 2023 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня магістра

зі спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини

за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

за темою:

**«УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ В
УМОВАХ ДІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УГОД МІЖ УКРАЇНОЮ ТА
ЄС»**

Виконала: студентка 6 курсу ЦЗФН, гр. 13

Білал Ая Мажедівна _____
(підпис)

Науковий керівник:

старший викладач кафедри МЕВ

Гусенко Ольга Сергіївна _____
(підпис)

Одеса – 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ	8
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ.....	
1.1. Сутність та особливості дослідження зовнішньої торгівлі послугами.....	8
1.2. Фактори впливу на зовнішню торгівлю послугами.....	13
1.3. Методи аналізу обсягів та динаміки зовнішньої торгівлі послугами.....	18
Висновки до розділу 1.....	21
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ДИНАМІКИ	23
ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ ПОСЛУГАМИ В УМОВАХ ДІЇ	
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ УГОД МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	
2.1. Аналіз зовнішньої торгівлі послугами ЄС.....	23
2.2. Аналіз сучасного стану та динаміки зовнішньої торгівлі послугами України з країнами ЄС	34
2.3. Аналіз потенціалу положень євроінтеграційних угод між Україною та ЄС щодо зовнішньої торгівлі послугами	44
Висновки до розділу 2.....	45
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ	51
ПОСЛУГАМИ В УМОВАХ ДІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ	
УГОД МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС.....	
3.1. Перспективні заходи з розвитку торгівлі послугами транспортного сектору в умовах дії євроінтеграційних угод між Україною та ЄС	51
3.2. Заходи з усунення бар'єрів в торгівлі комп'ютерними та ІТ-послугами як чинник використання потенціалу положень євроінтеграційних угод між Україною та ЄС.....	60
3.3. Заходи з усунення бар'єрів в торгівлі поштовими та кур'єрськими послугами як чинник використання потенціалу положень євроінтеграційних угод між Україною та ЄС.....	63
Висновки до розділу 3.....	68
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83
ДОДАТКИ.....	89

ВСТУП

Актуальність теми. Наразі в умовах ринкової системи економіки будь-яка країна в тому чи іншому ступені крім світового ринку товарів, фінансів, капіталу та робочої сили входить у зовнішньоекономічні зв'язки, надаючи різноманітні форми послуг. Оскільки у процесі глобалізації та інтернаціоналізації попит на послуги неухильно зростає, тим самим і зміцнюється міжнародне економічне співробітництво держав. Все це робить світовий ринок послуг однією з найважливіших частин загальносвітового господарства. Не менш важливим моментом, що стосується зовнішньої торгівлі послугами, є той факт, що дана сфера має досить різноплановий і неоднорідний характер. Це вимагає ретельного опрацювання питань уніфікації процесу торгівлі послуг між окремими національними економіками.

Наразі євроінтеграція України відбувається в умовах широкомасштабної російської агресії. Навіть у такий складний для держави період набуття Україною статусу країни-кандидата є вагомим, але не завершальним етапом інтеграційного процесу. Тому необхідно не збавляти темпів на шляху до вступу у ЄС, використовувати переваги статусу країни-кандидата, здійснювати необхідні реформи, та забезпечувати умови для повоєнного відновлення України за європейськими правилами й стандартами. З цієї точки зору, дослідження процесів та наслідків укладання євроінтеграційних угод дозволить правильно організувати українську зовнішню торгівлю послугами, визначити отримані конкурентні переваги та поживати торгівлю послугами з країнами Європейського Союзу.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи. Головна мета дослідження полягає у аналізі зовнішньої торгівлі послугами в умовах дії євроінтеграційних угод між Україною та ЄС та визначенні напрямів її удосконалення.

Вищевизначена мета може бути реалізована за умови виконання наступних завдань:

- дослідження сутності поняття зовнішня торгівля послугами;
- систематизації основних факторів впливу на зовнішню торгівлю послугами;
- узагальнення методів аналізу обсягів та динаміки зовнішньої торгівлі послугами;
- аналізу сучасного стану та динаміки зовнішньої торгівлі послугами Європейського Союзу;
- аналізу сучасного стану та динаміки зовнішньої торгівлі послугами України з країнами ЄС;
- визначення потенціалу положень євроінтеграційних угод між Україною та ЄС щодо зовнішньої торгівлі послугами;
- визначення перспективних заходів з розвитку торгівлі послугами транспортного сектору в умовах дії євроінтеграційних угод між Україною та ЄС;
- пропонування заходів з усунення бар'єрів в торгівлі комп'ютерними та ІТ-послугами як чинника використання потенціалу положень євроінтеграційних угод між Україною та ЄС;
- пропонування заходів з усунення бар'єрів в торгівлі поштовими та кур'єрськими послугами як чинника використання потенціалу положень євроінтеграційних угод між Україною та ЄС.

Об'єктом дослідження є напрями удосконалення зовнішньої торгівлі послугами в умовах дії євроінтеграційних угод між Україною та ЄС.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних та практичних напрацювань щодо удосконалення зовнішньої торгівлі послугами в умовах дії євроінтеграційних угод між Україною та ЄС.

Методи дослідження. У процесі виконання завдань роботи були використані такі загальнонаукові методи, як формальна логіка, аналіз та

синтез, узагальнення, а також порівняння. Зокрема, синтез дозволив виявити основні засади, на яких базується торгівля послугами. Аналіз та узагальнення наукової літератури, періодичних видань дозволили визначити проблеми та можливі варіанти їх вирішення у процесі зовнішньої торгівлі послугами. Порівняльні методи були використані для формулювання основної наукової гіпотези та висновків за результатами проведеного дослідження, яке спирається на публікації вчених у монографічних та періодичних виданнях з питань і проблем, що вивчаються.

Серед спеціальних методів використовувалися: економічний аналіз (у процесі аналізу сучасного стану та динаміки показників зовнішньої торгівлі послугами України з Європейським Союзом), графічний (для більш наочного зображення результатів дослідження) та табличний методи (відображення результатів статистичного аналізу даних щодо зовнішньої торгівлі послугами).

Інформаційна база дослідження. При підготовці кваліфікаційної роботи магістра використовувалися наукові напрацювання вітчизняних вчених, зокрема: Александрової Р., Платошиної Г., Платошина А., Дернової І., Калюжної Н., Манцурова І., Трипольської Г., Милашко О., Михайлова В., а також й праці інших науковців, які зазначені у списку використаних джерел.

Інформаційно-довідковою базою у процесі дослідження виступали законодавчі акти Верховної Ради України, статистичні портали Світової організації торгівлі, Світового банку, Конференції ООН з торгівлі та розвитку, Організації економічного співробітництва та розвитку, статистичної організації Європейської комісії, Державної служби статистики України, аналітичні дослідження Київської школи економіки, наукові статті та тези конференцій вітчизняних, інтернет-ресурси тощо.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи магістра була прийнята участь у Міжнародних науково-практичних конференціях у Оттаві, Канада (3-6

жовтня 2023 р.); Відні, Австрія (10-13 жовтня 2023 р.) й опубліковані наступні тези:

1. Білал А.М., Гусенко О.С. Фактори впливу на торгівлю послугами у мінливому міжнародному бізнес-середовищі. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference. Ottawa, Canada. 2023. Pp. 41-47. URL: <https://isg-konf.com/problems-of-creating-scientific-ideas-about-world-development/> DOI – 10.46299/ISG.2023.2.3
2. Білал А.М., Гусенко О.С. Аналіз сучасного стану та динаміки зовнішньої торгівлі послугами країнами Європейського Союзу. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference. Vienna, Austria. 2023. Pp. 62-72. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/10/THE-WORLD-OF-MODERN-TECHNOLOGIES-AND-INVENTIONS.pdf> DOI – 10.46299/ISG.2023.2.4

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи разом з додатками становить 102 сторінки. Робота містить 11 таблиць та 26 рисунків.

ВИСНОВКИ:

На підставі дослідження, проведеного у кваліфікаційній роботі магістра, були теоретично обґрунтовані наступні поняття:

1. Послуга – це господарська діяльність, яка спрямована на задоволення особистих потреб людей, домашніх господарств, фірм, асоціацій, організацій та загалом потреб суспільства у нематеріально-речовій формі, що втілюється у корисному ефекті, який отримує споживач.
2. Зовнішня торгівля послугами – це специфічна система обміну між країнами різними видами послуг, тобто це та діяльність, результати якої виражаються у корисному ефекті для економічного суб'єкта іншої країни. Цей вид діяльності порівняно з зовнішньою торгівлею товарами має свою специфіку, яка виявляється у таких особливостях:

У роботі були представлені методи, за якими здійснюється торгівля послугами міжнародному ринку згідно з правилами Світової організації торгівлі. Було визначено Базові положення Генеральної угоди з торгівлі послугами, які передбачають регулювання торгових режимів між країнами, а також гласність та лібералізацію торгівлі послугами.

У роботі було представлено різні класифікації послуг у міжнародній торгівлі, зокрема:

- за методологією Генеральної угоди з торгівлі послугами;
- за методологією Статистичної організації Європейської комісії (Євростат);
- за методологією Державної служби статистики України.

Також у роботі було зазначено, що швидкі темпи розвитку сектору послуг залежать від різноманітних факторів, що виступають рушійними силами процесу реалізації та просування послуг на світовому ринку.

Були представлені різні методи аналізу сучасного стану та динаміки, зокрема методи аналізу збалансованості та інтенсивності зовнішньої торгівлі послугами.

На підставі дослідження, зробленого у роботі, було визначено, що наразі ЄС займає лідируючі позиції в міжнародній торгівлі послугами. Так, частка країн Євросоюзу у світовому експорті послуг за 2010-2022 роки у середньому становила 35,84%, а у світовому імпорті – 34,25%. 2020-2022 роки демонструють найвищі показники питомої ваги торгівлі послугами ЄС у світовій торгівлі за досліджуваний період. Для економіки ЄС торгівля послугами також стала одним із провідних секторів економіки, на який припадає у 2022 році припадало понад 30,04% ВВП. Більше того, ця частка неухильно зростає. Якщо у 1975 році вона становила лише 7,93% від ВВП, то у 2005 р. вже 16,87%, у 2015 р. – 24,45% і найвищий показник протягом досліджуваного періоду був досягнутий у 2022 році.

Ірландія впевнено тримає позиції найбільшого експортера послуг серед країн ЄС. У 2022 р. на неї припало 17,66% всього експорту послуг із країн Євросоюзу на зовнішній ринок. Однак, треба зазначити, що Ірландія є країною, яка продемонструвала найбільший дефіцит торговельного балансу серед країн ЄС – -68,4 млрд. євро. Серед інших країн ЄС, які продемонстрували від’ємне у зовнішній торгівлі послугами у 2022 році стали Люксембург та Мальта – -1 736,0 та -927,2 млн. євро відповідно.

Було визначено, що серед країн, які демонструють протягом досліджуваного періоду, найбільші показники позитивного сальдо – Німеччина та Франція.

У 2021 році ЄС експортував послуги до країн, що не є його членами, на суму 1 067 трлн. євро. Основними експортними ринками ЄС були Сполучені Штати та Велика Британія, кожна з яких становила приблизно п’яту частину (22,3% та 19,2% відповідно або 238 млрд. та 205 млрд. євро) від експорту послуг ЄС. Наступна за величиною питома вага припадає на Швейцарію (10,8%), за нею на невеликій відстані йде Китай (5,5%).

Сполучені Штати, безумовно, були основним джерелом імпорту за межами ЄС, на них припадало приблизно третину (34,5 %; 326 млрд. євро)

імпорту ЄС. Наступні найвищі частки були зафіксовані для Великобританії (18,5%) та Швейцарії (6,8%).

У роботі було зроблено висновок, що експорт послуг з країн ЄС до початку пандемії COVID 19 найбільшими темпами зростав до США, Китаю та Сінгапуру. У 2020 році усі експорт до топ-5 країн продемонстрував падіння, найгірший показник у експорті до Сінгапуру – -29,29%.

Оскільки Німеччина є найбільшою економікою ЄС і з її відносно центральним розташуванням, не дивно, що саме Німеччина була провідним експортним напрямком торгівлі послугами серед визначених держав-членів у 2021 році; п'ять із них мали спільний кордон із Німеччиною. Сполучені Штати були найбільшим ринком експорту послуг із шести держав-членів (включно з Німеччиною та Францією). Франція була найбільшим експортним ринком для послуг з двох держав-членів, тоді як Нідерланди, Фінляндія, Швеція та росія з'являлися по одному разу в рейтингу основних експортних ринків. Вони, як правило, характеризуються відносною близькістю до зазначених країн за винятком таких випадків, як Франція в якості провідного експортного ринку для Португалії та росія для Кіпру.

Було проаналізовано, що у 2022 році ЄС експортував інших бізнес-послуг на суму 297 млрд. євро, що становило майже чверть (22,9%) усього експорту послуг. Наступні найвищі частки експорту ЄС були зафіксовані для транспортних послуг (22,4%; 291 млрд. євро) і телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг (19,1% усього експорту послуг; 249 млрд. євро); окрім туристичних послуг (146 млрд. євро), кожна з інших категорій послуг, становила менше ніж 100 млрд. євро експорту в 2022 році. Структура імпорту ЄС була дещо більш концентрованою: у 2022 році інші бізнес-послуги становили майже третину (31,9%; 359 млрд. євро) загального імпорту послуг ЄС, за ними йшли транспортні послуги (20,0%; 225 млрд. євро) та плата за використання інтелектуальної власності (16,4%; 185 млрд. євро); на кожна з інших категорій послуг, припадало менше ніж 100 млрд. євро імпорту в 2022 році.

У період з 2012 по 2022 рік у загальному експорті послуг країн ЄС найшвидше зростала питома вага телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг та плата за використання інтелектуальної власності. Частка телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг у загальній вартості експорту послуг ЄС до країн, що не є членами ЄС, зросла на 6,4% між 2012 та 2022 роками. Наступне найбільше зростання (2,3%) було зафіксовано для плати за використання інтелектуальної власності, потім послуги з технічного обслуговування та ремонту (0,4%), послуги, які не відносяться до інших категорій (0,3%) та особисті, культурні та рекреаційні послуги (0,2%). Навпаки, відносна важливість туристичних послуг в експорті за межі ЄС знизилася на 4,8% за той самий період, тоді як частка фінансових послуг впала на 1,8%. Слід зазначити, що туристичні послуги серйозно постраждали від пандемії COVID-19 і загалом відновлювалися повільніше, ніж більшість інших послуг. В абсолютних значеннях – у поточних цінах – будівельні та державні товари та послуги були єдиними категоріями послуг, які зафіксували нижчий рівень експорту в 2022 році, ніж у 2012 році.

Подібний аналіз щодо змін у структурі імпорту послуг поза межами ЄС показав, що зростаюча частка імпорту ЄС складалася з плати за використання інтелектуальної власності: її частка в загальному імпорту ЄС зросла на 8,6% між 2012 та 2022 роками, а також відносно швидким зростанням частки інших бізнес-послуг (на 2,1%). На противагу експортним тенденціям, питома вага туристичних послуг і транспортних послуг знизилася відповідно на 6,5% і 2,2%. В абсолютних значеннях імпорт послуг, які не відносяться до інших категорій, державних товарів і послуг, особистих, культурних і рекреаційних послуг у 2022 році був нижчим, ніж у 2012 році.

Наразі Європейський Союз є головним торговельним партнером України у сфері послуг. Якщо у 1996 році його частка в загальному експорті послуг складала лише 11,38%, то у 2010 р. – 21,61%, у 2018 р. вже 34,99%, а у 2021 році – 45,43%. Аналогічна ситуація простежується і в імпорті послуг з

країн ЄС до України. Якщо у 1996 році питома вага країн ЄС в загальному імпорті послуг складала 18,74%, то у 2010 р. – 44,31%, у 2018 р. вже 53,939%, а у 2021 році досягла свого найвищого показника за всю історію незалежної України – 62,58%.

Щодо динаміки основних показників зовнішньої торгівлі послугами з країнами ЄС, то необхідно зазначити, що у 1996-2014 роках та у 2016-2021 роках динаміка була позитивною: обсяги як експорту так і імпорту демонстрували зростання. У 2015 році завдяки початку російської агресії проти України та тимчасової окупації Автономної Республіки Крим, м. Севастополя, частини територій Донецької та Луганської областей – абсолютні обсяги експорту та імпорту впали на 28,72 та 16,78% відповідно, до 2,37 млрд. та 2,03 млрд. дол. Однак, незважаючи на таке падіння, сальдо торговельного балансу послуг залишалося позитивним.

У 2022 році відбулося найглибше падіння обсягів зовнішньої торгівлі послугами з країнами ЄС за досліджуваний період. Це відбулося із-за початку повномасштабного вторгнення росії до України та збільшення тимчасово окупованих територій. Так, експорт послуг зменшився на 22,3%, а імпорт на 48,5%.

У 2022 р. найбільші обсяги експорту припадали на послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги, які займали 34,2% від загального обсягу експорту, транспортні послуги – 24,5%, з переробки матеріальних ресурсів – 22,3% і ділові послуги – 13,2%. Найбільшу частку в загальному обсязі імпорту послуг у 2022 році становили транспортні послуги – 40,1%, ділові послуги – 17,8%, послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги – 13,5%.

Важливими партнерами України у зовнішній торгівлі послугами протягом останнього періоду часу є східноєвропейські держави. Серед найбільших імпортерів вітчизняних послуг можна виділити Польщу, Угорщину й Румунію. Так, у 2021 р. Україна експортувала до Польщі послуг на 463,68 млн. дол. Щодо імпорту послуг Україною зі визначених

східноєвропейських країн, то провідною державою у 2021 році стала Словаччина – імпорт послуг до України склав 153,1 млн. дол.

Серед найбільших імпортерів вітчизняних послуг з держав-членів Європейського Союзу з Західної Європи можна виділити Німеччину, Нідерланди та Австрію. Так, у 2021 р. Україна експортувала до Німеччини послуг на 717,26 млн. дол. Щодо імпорту послуг Україною, то провідною державою цього регіону у 2021 році стала також Німеччина – імпорт послуг до України склав 458,85 млн. дол.

Країни-члени ЄС з Південної Європи також грають важливу роль у зовнішній торгівлі послугами України. Так, Кіпр та Мальта є найбільшими експортерами українських послуг у 2021 році, 396,0 та 254,05 млн. дол. відповідно.

Було зазначено, що найбільші обсяги у торгівлі послугами з Україною має Німеччина. З 717,26 млн. дол. експорту послуг до Німеччини – 261,71 млн. припадає на транспортні послуги та 173,17 млн. на послуги у сфері телекомунікації, комп'ютерні та інформаційні послуги.

Також у роботі було здійснено розрахунок коефіцієнту покриття експортом імпорту за зовнішньою торгівлею послугами України з ЄС у 1996-2022 рр. Згідно з розрахунками, якщо коефіцієнт є більшим за 1, тобто зовнішня торгівля послугами між Україною та ЄС є збалансованою. Однак, треба зазначити, що у 2000-х роках порівняно з 90-ми цей показник знизився.

Також були розраховані експортна, імпортна та зовнішньоторговельна квота у торгівлі послугами України з ЄС у 2005-2022 роках. За показником «експортна квота» протягом досліджуваного періоду економіка в сфері зовнішньої торгівлі послугами з ЄС не вважається відкритою, оскільки показники не перевищують 35%. Імпортна квота демонструє невисокий рівень залежності від зовнішніх ринків, що є позитивною тенденцією.

У роботі було здійснено аналіз потенціалу положень євроінтеграційних угод між Україною та ЄС щодо зовнішньої торгівлі послугами. Зокрема, Угодою про асоціацію між Україною та Європейським

союзом (ЄС) передбачено поступову взаємну лібералізацію умов заснування підприємницької діяльності та торгівлі послугами, а також співробітництва в галузі електронної торгівлі. Зобов'язання сторін стосуються трьох основних напрямків:

- заснування підприємницької діяльності – створення комерційної присутності юридичних чи фізичних осіб в країні, де надають послуги (режим 3 ГАТС);
- транскордонне надання послуг – включає транскордонне надання послуг із території однієї країни на територію іншої країни (режим 1 ГАТС) та споживання послуг за кордоном, коли користувач послуги приїжджає до іншої країни з метою отримання послуги (режим 2 ГАТС);
- тимчасове перебування за кордоном фізичних осіб, які надають послуги – заходи країн стосовно в'їзду та тимчасового перебування на їхній території категорій фізичних осіб, які надають послуги (режим 4 ГАТС).

Також у роботі було здійснено огляд основних змін у зобов'язаннях ЄС та України щодо послуг у рамках ПВЗВТ для режимів 1,2,3 ГАТС/COT.

На підставі дослідження, зробленого у роботі, було проаналізовано Індекс обмежень торгівлі (STRI) для послуг транспортного сектору у деяких країнах ЄС у 2022 р. та визначено, що найбільш обмежувальні режими для торгівлі послугами транспортного сектору має Австрія, Бельгія, Італія, Фінляндія, Греція, Угорщина та Швеція. До країн з менш обмежувальними торговельними режимами відносяться Іспанія, Німеччина, Данія, Ірландія.

У роботі було зазначено, що гарним прикладом наближення до режиму внутрішнього ринку ЄС в транспортній сфері є довгоочікувана Угода про спільний Авіаційний простір (САП), підписана в 2021 р., та Угода про автомобільні вантажні перевезення, укладена в 2022 р.. Остання стала без перебільшення доленосною для України в умовах війни. На жаль, переваги Угоди про спільний Авіаційний простір не можна відчутися сьогодні через

неможливість здійснення польотів під постійними ракетними обстрілами з боку росії та відповідно закрите для польотів небо над територією України. На відміну від обставин укладення Угоди про САП укладення Угоди про автомобільні вантажні перевезення відбувалося в умовах критичної необхідності якнайшвидше забезпечити автомобільних перевізників України можливістю без обмежень доставляти гуманітарну допомогу та імпортувати життєво необхідні товари, з одного боку, та експортувати продукцію українського виробництва (велика частина якої до 24 лютого 2022 р. експортувалася морським транспортом), з другого. Враховуючи обставини підготовки угоди до підписання та невідкладну її нагальну потребу, Сторони дійшли до згоди, що Угода матиме тимчасовий характер терміном на 1 рік, але може бути продовжена.

Були визначені головні рекомендації з метою покращення умов доступу на ринок ЄС та, як наслідок, збільшення кількості автомобільних вантажних перевезень та обсягів українського експорту. А також проілюстровані заходи щодо сприяння експорту вітчизняних послуг та поглиблення інтеграції сектору залізничного транспорту на ринок ЄС в умовах дії ПВЗВТ з ЄС. Для морського транспорту першочерговими заходами має стати ратифікація Конвенції Міжнародної організації праці 2006 року про працю в морському судноплавстві, прийнята на 94-й Міжнародній конференції організації у м. Женеві 23 лютого 2006 року. Іншим першочерговим кроком практичного характеру є вжиття заходів з розмінування Чорного моря для відновлення безпечних торгових морських шляхів після завершення військових дій. Ці заходи можуть бути тривалими в часі і вимагатимуть підвищеної пріоритетності підтримки Європейського Союзу разом з відновленням портової інфраструктури.

У секторі річкового транспорту після прийняття Закону України «Про внутрішній водний транспорт» нормативне наближення законодавства має стабільно позитивну динаміку і наближає Україну до ефективного режиму внутрішнього ринку з ЄС. Незважаючи на війну, велика кількість необхідних

підзаконних актів на виконання цього закону вже прийнята або знаходиться на стадіях обговорення чи погодження із зацікавленими сторонами. Війна росії проти України закрила українські морські порти, але продемонструвала неабияку важливість української частини річки Дунай для транспортного сполучення з ЄС та світом.

Також у роботі був зроблений аналіз Індексу STRI у секторі телекомунікаційних та комп'ютерних послуг для країн-членів ЄС у 2022 р.

У 2022 році значення індексу для сектору комп'ютерних послуг для країн-членів ЄС, які входять до лав ОЕСР, знаходилось в межах від 0,132 до 0,272. До економік з найкращими регуляторними показниками у секторі комп'ютерних послуг увійшли Чехія, Естонія, Нідерланди, Словаччина та Іспанія. Найбільш обмежувальне регуляторне середовище у секторі комп'ютерних послуг серед даних країн ЄС має Греція, Італія, Словенія, Бельгія та Австрія. У результаті в даному секторі всі країни так чи інакше обмежують доступ до ринку для фізичних осіб (у середньому 33-35% від загального обсягу обмежень), що надають послуги на тимчасовій основі в рамках внутрішньокорпоративних переведень, як постачальники договірних послуг чи незалежні фахівці у вигляді квот, тестування економічних потреб та обмеження терміну перебування. Ще в середньому 27% формують обмеження щодо доступу іноземних компаній та 15-16% регуляторна прозорість. Ще 13% припадає на інші дискримінаційні обмеження, серед яких - пільгові заходи для місцевих постачальників та обмеження недискримінаційного доступу до державних закупівель для партнерів у рамках ЗВТ та угоди СОТ про державні закупівлі. Найменший внесок у середнє значення індексу формують бар'єри для конкуренції (8-9%).

У роботі були визначені заходи щодо сприяння експортній діяльності у секторі комп'ютерних послуг, спрямовані на покращення внутрішнього бізнес-середовища.

У 2022 році значення Індексу STRI для сектору поштових та кур'єрських послуг для визначених країн-членів ЄС знаходилось в межах від

0,113 до 0,25. До п'яти економік з найкращими регуляторними показниками у секторі поштових та кур'єрських послуг увійшли Франція, Нідерланди, Чехія, Португалія та Німеччина. Водночас 9 з 22 країн мають показник STRI для цього сектору на рівні вищому за середнє значення для країн-членів ЄС (0,16). Найбільш обмежувальне регуляторне середовище у секторі поштових та кур'єрських послуг має Бельгія, Фінляндія, Польща, Словенія, Швеція та Греція. У порівнянні з 2014 роком, найбільший прогрес (лібералізація) регуляторного режиму відбувся у Австрії, Данії, Естонії, Франції та Словаччини, водночас в Угорщині, Польщі та ще 11 країнах умови торгівлі, навпаки, стали більш обмежувальними.

У розрізі регуляторних блоків майже половину (а саме 42,63%) загальних регуляторних обмежень у секторі поштових та кур'єрських послуг в середньому для 22 країн ЄС формують Обмеження щодо доступу іноземних компаній (серед яких поширеним є обмеження розміру часток, що можуть придбати іноземні інвестори у компаніях, що належать державі). У свою чергу, Бар'єри для конкуренції та Інші регуляторні обмеження формують по 20,14% та 8,59% відповідно. Щодо Бар'єрів для конкуренції в більшості країн законодавчо передбачено, що офіційний поштовий оператор надає універсальні послуги, що може надавати йому ринкову перевагу. Ще 15% формують Обмеження на переміщення фізичних осіб. Найменший внесок у середнє значення індексу формують обмеження щодо Регуляторної прозорості (лише 8,59%).

Також у роботі були визначені заходи, що передбачають повну інтеграцію українського законодавства із законодавством ЄС у секторі поштових послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Deep and Comprehensive Free Trade Area concluded as part of the Association Agreement between the European Union and Ukraine (goods and services). URL: <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=q:/WT/REG/353-1.pdf&Open=True> (дата звернення: 05.09.2023).
2. International trade in services by type of service. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=International_trade_in_services_by_type_of_service#International_trade_in_services_.E2.80.93_focus_on_selected_service_categories (дата звернення: 08.09.2023).
3. International trade in services. Overview. URL: <https://ec.europa.eu>. (дата звернення: 11.09.2023).
4. Nordås, H. (2016-05-13), “Services Trade Restrictiveness Index (STRI): The Trade Effect of Regulatory Differences”, OECD Trade Policy Papers, No. 189, OECD Publishing, Paris. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/5jlz9z022plp-en> (дата звернення: 15.09.2023).
5. Services Trade Restrictiveness Index (STRI). URL: <https://www.oecd.org/trade/topics/services-trade/documents/oecd-stri-policy-trends-2021.pdf> (дата звернення: 28.09.2023).
6. The Manual on Statistics of International Trade in Services. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_86rev1e.pdf (дата звернення: 12.09.2023).
7. The Ukrainian IT Sector: An Overview of Publicly Available Data and Gaps in Market Knowledge. URL: <https://drive.google.com/file/d/1hgoJ5n553xJbi6n6X0wwR9sR JWzdMiFU/view> (дата звернення: 25.09.2023).

8. Александрова Р. А., Платошина Г. М., Платошин А. С. Статистичне дослідження зовнішньої торгівлі товарами України. Вісн. Приазов. держ. техн. ун-ту. 2009. № 19. С. 362–365.
9. Аналіз торгівлі послугами між Україною та ЄС в рамках Поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі Україна-ЄС / Світлана Таран, Павло Яворський та інші. Центр аналітики міжнародної торгівлі Trade+ Київської школи економіки. Київ. 2021 р. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2021/11/Final-DCFTA-services-2021-11-11.pdf> (дата звернення: 06.10.2023).
10. Аналітичний звіт Європейської Комісії про рівень наближення законодавства України до актуального права ЄС. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/sites/default/files/imce/analitichnyy_zvit_yek_ukrayinskoyu.pdf (дата звернення: 05.10.2023).
11. ВВП України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (дата звернення: 07.10.2023).
12. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 11.09.2023).
13. Дернова, Ірина. 2023. «СВІТОВИЙ РИНОК ПОСЛУГ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ». Економіка та суспільство, вип. 50 (Квітень). URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-45>. (дата звернення: 13.09.2023).
14. Економічна статистика: підр. у 2 ч. – Ч. 1 Макроекономічна статистика / [І. Г. Манцуров, А. М. Єріна, О. К. Мазуренко та ін.]: за наук. ред. чл.-кор. НАНУ І.Г.Манцурова. К.: КНЕУ, 2013. 325 с.
15. Єдиний державний реєстр операторів поштового зв'язку. URL: <https://nkrzi.gov.ua/index.php?r=site/index&pg=60&language=uk> (дата звернення: 08.10.2023).
16. Закон України «[Про зовнішньоекономічну діяльність](#)» № 959-ХІІ від 16.04.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959->

- [12?find=1&text=%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D1%83%D0%B3%D0%B0#w1_1](#) (дата звернення: 11.09.2023).
- 17.Індекс обмежень торгівлі послугами Організації економічного співробітництва та розвитку. URL: <https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=STRI> (дата звернення: 28.09.2023).
- 18.Інтеграція України до внутрішнього ринку ЄС в умовах війни: виклики та можливості/ Галина Трипольська та інші. ГО «Український центр європейської політики». Представництво Фонду Конрада Аденауера в Україні, Київ, 2023 р. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/22934445/UA+2023+UCEP+Ukraine%27s+integration+into+the+EU+internal+market+in+the+condition+of+war+challenges+and+opportunities+.pdf/ca22c1d7-45ee-3e2c-d874-bd8dfb1a1710?version=1.0&t=1686055086884> (дата звернення: 05.10.2023).
- 19.Калюжна Н. Зовнішня торгівля України: методологія дослідження // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2017. № 1. стр.18-19. URL: [http://zt.knute.edu.ua/files/2017/01\(90\)/ZT_01_2017_st_02.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2017/01(90)/ZT_01_2017_st_02.pdf) (дата звернення 02.09.23)
- 20.Милашко, О. Г. Статистичне дослідження стану та розвитку зовнішньої торгівлі України. Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць. Одеса : Одеський національний економічний університет. 2021. № 1 (76). С. 191–202. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/13488/1/191-202.pdf> (дата звернення: 03.09.2023).
- 21.Михайлов В. С. Зовнішньоекономічна діяльність України: статистичне забезпечення / В. С. Михайлов // Статистика України. 2007. №4. С. 25–29.

22. Міністерство інфраструктури працює над упорядкуванням процесу визначення пунктів міжнародного поштового обміну. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248590649> (дата звернення: 06.10.2023).
23. Наказ Держстату від 27.02.2013 № 69 (зі змінами, затвердженими наказами Держстату від 07.03.2014 № 57, від 22.02.2022 № 51 та від 23.12.2022 № 356) «Про затвердження Класифікації зовнішньоекономічних послуг (КЗЕП)». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0069832-13#Text> (дата звернення: 05.09.2023).
24. Наказ Міністерства транспорту України №10 від 19.01.2010 р. «Про затвердження Порядку визначення та обладнання місць міжнародного поштового обміну». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0138-10#Text> (дата звернення: 10.09.2023).
25. Новий бум в ІТ. 50 вакансій на одну людину і стрибок зарплат. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/visoka-zarplata-i-deficit-kadriv-shcho-vidbuvayetsya-v-it-sferi-pryamo-zaraz-novini-ukrajini-50150546.html> (дата звернення: 06.10.2023).
26. Останні тенденції розвитку світової торгівлі товарами. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/daily_update_e/serv_latest.pdf (дата звернення: 09.09.2023).
27. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Зовнішньоекономічна діяльність. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.09.2023).
28. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Національні розрахунки. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 23.09.2023).
29. Поглиблення відносин між ЄС та Україною: Що, чому і як? URL: <https://3dcftas.eu/ua/publications/deepening-eu-ukrainian-relations-what-why-and-how-2> (дата звернення: 28.09.2023).

- 30.Портал Статистичної організації Європейської Комісії. Географічна структура торгівлі послугами. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_ITS6_TOT_custom_7609344/default/table?lang=en (дата звернення: 18.09.2023).
- 31.Портал Статистичної організації Європейської Комісії. Торгівля послугами. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/BOP_ITS6_DET/default/table?lang=en (дата звернення: 21.09.2023).
- 32.Представництво України в Європейському Союзі. Історичний огляд відносин Україна-ЄС. URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/zagalnij-oglyad-vidnosin-ukrayina-yes> (дата звернення: 22.09.2023).
- 33.Статистичний збірник «Транспорт України за 2021 рік». URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2022/zb/10/zb_Transpot.pdf (дата звернення: 28.09.2023).
- 34.Статистичний портал Світового банку. URL: <https://data.worldbank.org/indicator> (дата звернення: 29.09.2023).
- 35.Статистичний портал Світової організації торгівлі. URL: <https://stats.wto.org/> (дата звернення: 28.09.2023).
- 36.Топ-3 країни-партнери для ЄС у експорті послуг. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/5/50/Top_three_trading_partners_for_total_exports_of_services%2C_2021_GL2023.png (дата звернення: 29.09.2023).
- 37.Топ-3 країни-партнери для ЄС у імпорті послуг. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/e/ed/Top_three_trading_partners_for_total_imports_of_services%2C_2021_GL2023.png (дата звернення: 29.09.2023).
- 38.Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_a11#n8 (дата звернення: 03.10.2023).

- 39.Щодо відомостей про підрозділи митного оформлення, що безпосередньо здійснюють митні формальності в місцях міжнародного поштового обміну та центральних сортувальних станціях, регіональних сортувальних станціях. URL: <https://customs.gov.ua/en/documents/shchodo-vidomostei-pro-pidrozdili-mitnogo-oformlennia-shcho-bezposeredno-zdiisniuiut-mitni-formalnosti-v-mistsiaikh-mizhnarodnogo-poshtovogo-obminu-ta-tsentralnikh-sortuvalnikh-stantsiiaikh-regionalnikh-sortuvalnikh-75> (дата звернення: 23.09.2023).
- 40.Білал А.М., Гусенко О.С. Фактори впливу на торгівлю послугами у мінливому міжнародному бізнес-середовищі. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference. Ottawa, Canada. 2023. Pp. 41-47. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/10/PROBLEMS-OF-CREATING-SCIENTIFIC-IDEAS-ABOUT-WORLD-DEVELOPMENT.pdf> DOI – 10.46299/ISG.2023.2.3 (дата звернення: 23.11.2023).
- 41.Білал А.М., Гусенко О.С. Аналіз сучасного стану та динаміки зовнішньої торгівлі послугами країнами Європейського Союзу. Proceedings of the IV International Scientific and Practical Conference. Vienna, Austria. 2023. Pp. 62-72. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2023/10/THE-WORLD-OF-MODERN-TECHNOLOGIES-AND-INVENTIONS.pdf> DOI – 10.46299/ISG.2023.2.4 (дата звернення: 23.11.2023).
- 42.Крихтіна Ю. О. Державна політика розвитку транспортної галузі України: теорія, методологія, практика : монографія. Харків: «Діса плюс», 2022. - 336 с. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/15498/1/Krykhtina.pdf> (дата звернення: 23.11.2023).